

שיח ושיג בפרשה

"הַעֲשִׂיר לֹא יִרְבֶּה וְהַדֵּל לֹא יִמְעִיט מִמַּחְצִית הַשֶּׁקֶל" (ל', טו')

הנה יש לנו להבין מי הוא הנקרא עשיר ומי הוא הנקרא דל? מורגלים אנו לחשוב שאדם אשר צבר ממון רב הוא זה הנקרא עשיר. ואילו אדם שלא עלתה בידו כך הרי הוא עני. האם גם כך היא הסתכלות התורה?

להבנת הדברים נעיין בדברי המשנה באבות (ד א): "בן זומא אומר: איזהו עשיר? השמח בחלקו!" לכאורה, משנה זו צריכה ביאור גדול: איך אפשר לקרוא לאדם "עשיר" רק משום שהוא שמח בחלקו? אמנם שמחה יש לו אך לא עשירות!

מכאן אנו יכולים ללמוד יסוד גדול בהנהגת חיינו. העושר לא נקבע לפי מה שיש לאדם יותר ולפי מה שמקובל בעולם. העושר נקבע לפי מה שחסר לו פחות! כך צריכה להיות הסתכלותו של האדם על מידת עושרו. וכפי שראינו אצל יעקב אבינו ועשיו: יעקב אמר "יש לי כל" (בראשית לג יא) ואילו עשיו אמר: "יש לי רב" (בראשית לג ט) כלומר שזה עדיין לא מספיק לו. יעקב אומר יש לי כל, כלומר: מאושר בחלקו ולא מחפש ורודף אחר ממון. מי העשיר? השמח בחלקו.

ידוע מאמר חז"ל (מד"ר קהלת א יג) "יש לו מנה רוצה מאתים כלומר, מטבעו של האדם אשר ככל שיש לו יותר כך גם יחסר לו יותר. אדם שיש לו מאתיים חסר לו ארבע מאות. וכן על זה הדרך ככל שכספו של האדם רב יותר כך יחסר לו יותר על כן ברור מדוע הוא אינו נקרא "עשיר".

מכאן ברורה המסקנה אדם שיש לו מאתיים ואינו מרגיש שחסר לו כסף נוסף הוא זה שייקרא עשיר.

זו כוונת המשנה (אבות ד א) "איזו עשיר? השמח בחלקו! וכמו שנאמר 'יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך (תהילים קכב ב) 'אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא". אדם השמח בחלקו לא יהיה לו טוב רק בעולם הזה אלא "וטוב לך בעולם הבא" משום שעיקר קילקול החיים בעולם הזה הוא בכך שאדם מתאוה לנכסים הרבה ומקנא במי שיש לו יותר, ובכך גורם רעה לעצמו ומביא עליו ועל משפחתו דאגות רבות שנאמר "מרבה נכסים מרבה דאגה" אבל אם טוב לו במה שיש לו ולא חסר לו מאומה אז הוא מלא אושר וחיים

"וְעַתָּה אִם נָא מִצְאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדַעְנִי נָא אֶת דְּרָכְךָ וְאֶדְעֶנָּה... (לג', יג')

רבים שואלים מהם דרכי שמים הנסתרות מבני האדם וזה מה שמשה רבנו ביקש לדעת.

רבים שואלים את השאלה, צדיק ורע לו, רשע וטוב לו? "ושאלות דומות על הנהגת הקב"ה בעולמו. בתשובה לשאלות אלו אומר החפץ חיים משל שממנו משתמע שהאדם אינו מסוגל להכיר ולהבין את כל דרכיו של ה' בהנהגת הבריאה.

כי כבד פה וכבד לשון אנכי? משה רבינו היה כבד פה! למען לא יאמרו הבריות, כי בגלל היותו נואם ומטיף טוב, הצליח להשפיע על העם ולתת לו את התורה, לפיכך נברא כבד פה ומגמגם, למען ידעו הכל, שהתורה היא מן השמים, והשפעתו היתה רק משום "שהשכינה מדברת מתוך גרונו". (הר"ן).

פעם אחת הביאו להרב הקדוש ר' משה צבי מסברן ז"ל ילד בן שבע שנים, שהיה חרש גמור, אינו מדבר ואינו שומע והפצירו בו שיברך את הילד ויתרפא. העמיד הרב את הילד על ספסל, ואמר לו: אם תוכל לדבר ככל האדם, מה למשל, תדבר כשתגדל ותהיה לאיש? לתימהון האנשים שהיו נוכחים בשעת מעשה פתח הילד את פיו ואמר: אהיה מוסר, ואלשין על ישראל. הדבר יצא מפיו, והרב אמר להנוכחים: אתם רואים, אפוא, כי טובה לו השתיקה. והילד נשאר אילם כמקודם....

ישראל לסגולתו

סכום לבי הסגולות האחרונות:

למתוק הדינים כשממשמים ובאים ולאחר שכבר שורים על האדם:

א. לקבל בכניעה ובכפיפת קומה את היסורים והנסיונות ולא בכעס ובזעם.

ב. להתחזק בתשובה.

ג. להתחזק בשמחה.

ד. לידע שמדת החסד טמונה בתוך מדת הדין

ה. לידע שהרפואה כבר מוכנה קדם למכה.

אהבה:

י. מי שגזקו משבועת שקר, בנדאי לא יעבר על "לא תקם ולא תטור".

מצות לוייה לאורח

א. מצוה ללוות את האורחים כשיוצאים מביתנו והולכים לדרכם ומצוה זו גדולה וחשובה יותר ממצוות הכנסת אורחים ואמרו רבותינו בתלמוד: כל מי שאינו מלווה את חברו, כאילו שופך דמים ואם ליווהו, הרי זו סגולה שחבירו לא ינוק בדרך. ואמרו בדרך רמז: "לוייה" ראשי תיבות - לחיים ולשלום ילך האורח. וכתב בספר יוסף אומץ (סימן תסה) בשם ספר חרדים, שאין לאדם להניח שום מצוה קבועה בשביל מצוה אחרת, רק בשביל מצות לוייה. וראה בשו"ת בצל החכמה (חלק ד סימן לה) שדין לוייה אינו רק באורח, אלא גם אחד מתושבי העיר שיוצא לעיר אחרת, מצוה ללוותו. וכתב בספר דברי אליהו (אחרי ההקדמה): מעשה באיש אחד שהיה רגיל להכניס אורחים, והיה עשיר גדול, ולבסוף נשרף ביתו וכל אשר לו רח"ל, ושאלו את רבינו הגאון מוילנא מדוע לא הגינה עליו זכות מצותו שהיה זריז מאוד לקיים מצות הכנסת אורחים והשיב להם; שבמצות הכנסת אורחים צריך לקיים אכילה שתיה לוייה - ראשי תיבות אש"ל. ומפני שמנהגו היה לקיים באורחים מצות אכילה ושתיה בלבד, ולא מצות לוייה, נשאר מתיבת אש"ל - "אש", לכן לא היה כח במצוה להגן עליו, כי לא השלימה כדבעי.

משהו לנשמה

בזכות מצוות אחת

מעשה שממחיש עד כמה היא מיצוה חשובה לא להלין את המת ושכר מיצוה זו היא שהביאה לשבירת קשיות עורף מסופר בספר "פאר הדור" (חלק ד, עמ' נה).

"שמונה שנים אחרי הסתלקותו של ה"חזון איש", בשנת תשכ"ב, נודע ברבים הסיפור המזעזע דלהלן-מעשה שאירע שנה אחת לפני שנתבקש למתיבתא-דרקיעא.

המספר הוא בעל המעשה עצמו, יהודי בשם ר' יעקב פלדמן, מיוצאי דנילאב שבמחוז מרמרוש, המתגורר כיום בארץ ישראל. יום אחד סיפר האיש לפי תומו את קורות חייו באזני רבי אליעזר קליין, רבו של "קהל יראים" בעיר באר שבע, כדלהלן.

כאשר הייתי בן י"ז שנה יצאתי את בית הורי לעבוד בעיירה הונגרית קטנה, אלמשפיזטי. עד מהרה שכחתי שם את החינוך שקיבלתי בבית אבא. השתדלתי להסתיר את יהדותי גם מאימת הצוררים שהתחילו להשתלט שם משנת תש"ב, ואשר הציקו ורדפו כל יהודי, אבל יכולתי להמשיך בזה רק עד שנת תש"ד. אז העבירו אותי הנאצים ימח שמים עם אחי לאושוויץ אשר בפולניה, אך ניצלתי בנס. אחר כך הועברתי לטריזינשטט ושחררתי משם בשנת תש"ה. נשארתי לגור בציכיה עד שנת תש"ח ואז עליתי לארץ ישראל. כאמור, ניתקתי את כל הקשר עם היהדות ועם החינוך שקבלתי אצל הורי. עבדתי לא רק בשבת אלא גם בראש השנה וביום הכיפורים.

בליל יום כיפור תשי"ג עבדתי כהרגלי. באותו לילה נראה אלי אבא, ר' חיים מרדכי ז"ל בחלום, לבוש קיטל לבן מצוחצח, עטוף בטלית מצויצת, כמו בהיותו בחיים ואמר אלי: "חזור בתשובה! חזור לדרך שחינכתי אותך, אחרת שנותיך מקוטעות!" וכך חזר החלום ונשנה מידי לילה בלילה במשך שבוע שלם.

והנה הגיע ליל שבת. בשעה מאוחרת בלילה נכנסתי לבית קפה בראשון לציון (בעיר זו הייתי עובד במוסד). אכלתי ושתיתי וחזרתי הביתה. נגשתי להפעיל את הרדיו, ובאותו רגע שמעתי קול קורא מאחורי: "אוי ואבוי! אתה שוב חוטא?!!" (געוואלד דו זינדיגסט וייטער?!).

פניתי לאחור והנה רואה אני כמו בהקיץ את אבי שניספה באושוויץ, ושוב עומד הוא לפני עטוף בקיטל ובטלית, ואני שומע אותו אומר אלי: "אל תחשוב שזה סתם חלום, באתי להזהירך שתחזור בתשובה. בשמים כבר נחרץ עליך גזר דין שייכרתו ימך!" נבהלתי מהמראה. דמות אבי ז"ל נעלמה מיד.

באותה שבת, כמובן, לא עישנתי סיגריות, לא הפעלתי רדיו, אולם במוצאי שבת הלכתי לקולנוע. בבואי הביתה, כאשר הספקתי לפתוח את הדלת, מיד ראיתי שוב את דמותו של אבי כמו בהקיץ עטוף בטלית וקיטל, והוא מתחנן ומבקש לפני שאטיב את מעשי, ואומר לי שזוהי אזהרתו האחרונה..

באותה תקופה שימשתי כמנהל המסגריה במוסד "טיטניק", בראשון לציון. קמתי איפוא ביום ראשון בבוקר וחילקתי את העבודה בין הפועלים. אחר כך שמתו פעמי לבני ברק אל ה: "חזון איש", אשר שמעתי אודותיו מפי אנשים רבים, כדי לספר לו את החלומות. לפליאתי, כאשר אך עברתי את מפתן ביתו, החל ה"חזון איש" לדבר אלי בחומרה: "אוי ואבוי, אתה עובד בשבת אתה עובד בראש השנה וגם ביום הכיפורים. לאביך אין מנוחה בעולם העליון, נגזר עליך כרת!"

הוא השלים את דבריו והמשיך לישב על כיסאו כאילו מנמנם, השעין את ראשו בין שתי ידיו, ואני עמדתי לפניו נבוך ונסער, מהיכן הוא יודע?!

לבסוף, אחרי כמה רגעים של צפיה, פקח ה"חזון איש" את עיניו ואמר לי: "בזכות מצווה גדולה שקיימת בנעורך יוסיפו לך ממרום ימים ושנים, מעכשיו תחזור למוטב ותלך בדרך הישרה כפי שחינך אותך אביך. האם תזכור איזו מצווה קיימת בנעורך?"

השבתי לו: "אף אל פי שהייתי מחלל שבת, מעולם לא פגעתי במישהו וגם צדקה נתתי" השיבני החזון איש: "אין די בכך לא בזכות זה אתה זוכה שיקרעו את גזר דינך..."

אני נזכרתי, שכאשר ההיית בן 14 שנה בערך, באה אלנו אישה ומסרה לאבא שבכפר פלוני מוטל ילד מת ואין מי שיטפל בו להביאו לקבר ישראל אבי שלח אותי אל הכפר לבצע את הדבר, ואף על פי שהפעולה היתה קשורה בסכנת נפשות, כי הקוזיסטים השתלטו אז בדרכים, והיה עלי לעבור יער שלם בפתח מוות, קיימתי את המצווה בתכלית השלמות שנאמר בתורה "לא תלין המת כי קללת אלוקים הוא, לשמע הסיפור נענע ללי "החזון איש" בראשו ולא הוסיף דבר.

כאשר יצאתי מביתו, קיבלתי לשמור תורה ומצוות כיהודי שלם ומאז אני רואה במעשי ידי ברכה והצלחה. (לקט טוב).